

דברי תשובה

הרבנית רחל נריה

אנסה להשיב על השאלה השנייה, שהופנתה אלי, אם כי אני מוכרחה להודות: לא הבנתי כל-כך את השאלה, ולכן קשה לי קצת לענות על כך. השאלה היתה: "מה אפשר לעשות בתקופת הטכניקה בשביל להקל בחינוך הילדים?" על זה ניתן להשיב בפשטות: הטכניקה יכולה לעזור לנו לשטוף כלים על ידי מכונה, יכולה לעזור לכבס כביסה יותר מהר במכונת כביסה וכו' וכו'. אבל ידוע שיחסי-אנוש אינם נעזרים על ידי הטכניקה. בחינוך אין "פנטזים" והטכניקה לבד איננה יכולה לעזור הרבה.

מצד שני אפשר לומר, שאם בזכות הטכניקה האשה חוסכת זמן, הכביסה למשל גוזלת פחות זמן, והאם יכולה להקדיש את יתרת הזמן הזה לטיפול בילדיה (משחקים, טיול) — אז אנו יכולים לומר שבימינו הטכניקה עוזרת לנו בחינוך הילדים.

אם הכוונה היא לתקופה המודרנית בכלל ולאו דווקא לטכניקה באופן ישיר, נוכל לומר שבימינו כשהאשה לומדת יותר, הרי כבעלת ידע חינוכי רחב יותר, יכולה היא לחנך את הילדים יותר טוב.

כבר ציין מר ידידיה כהן, שלפעמים תלוי היחס לילד לא במידת הזמן שהאם מקדישה לילד, כי אם באינטנסיביות, בעומק הטיפול שהאם מקדישה לו. זה נכון. האשה העובדת עבודת-חוץ, אם בבואה הביתה מתמסרת היא לילד מבחינה **מהותית** יותר מאשר אותה אשה הנמצאת בבית כל היום, אך מטפלת בילדה רק **דרך אגב**, הרי במקרה כזה, הילד יוצא נשכר. כי חשוב מאוד, שהילדים ירגישו שברגעים מסוימים אמא היא רק "שלהם". הפסיכולוגים מדגישים, שחשוב שכל ילד בנפרד ידע ש"עכשיו אמא היא רק שלו", וזה יוסיף להרגשת ה"השתייכות" ולהרגשת הבטחון שלו.

אשר לשאלה הקשה והמסובכת יותר, מה יש לענות על השאלה של הנוער "מדוע לא" במקרה שהשואל איננו דתי. אני חושבת שיש להשיב תשובה שונה בהתאם לגיל.

דברי תשובה

לצעירים בגיל תיכון, יש הכרח להסביר את ההבדל שבין הבגרות הפיסיולוגית-גופנית לבין הבגרות האינטלקטואלית, ובין הבגרות הנפשית-הרגשית. ילדים בגיל תיכון יכולים לפתור יפה מאוד בעיות במאתימטיקה, יכולים לנתח יפה ספרות, אבל ברגע שנתקלים בבעיה רגשית, כשהם רוצים משהו, אפילו בגד או נעל, הם דורשים מאבא-אמא, בלי להתחשב אם יש באפשרות הוריהם לספק את רצונם או לא. ובמקרה שמבוקשם לא ניתן להם, הם מתעצבנים, צועקים או בוכים, ואינם שולטים בעצמם. כי בגיל זה קיים פער בין הבגרות האינטלקטואלית, שאליה מגיעים בגיל ההתבגרות ובין הבגרות הנפשית המאחרת לבוא. אמנם הצעירים רואים את עצמם בזכות הבגרות הפיסיולוגית שלהם, ובגלל הבגרות האינטלקטואלית, כמבוגרים לכל דבר. ולא כן הוא. הבגרות הנפשית טרם הבשילה, ואין הם יכולים לקבוע את דרכם בשטח שבינו-לבינה רק לפי שיקוליהם, כי השיקול "הרוחני-האינטלקטואלי" שלהם בשטח זה גם הוא הנו פרי היצר, שמן הראוי ללמוד לרסנו בגיל זה.

יש להסביר שסובלימאציה של הצרכים, התגברות על הדחפים והפנמתם מביאים להתפתחות המחשבה וההרגשה, מעוררים עניין וידע בלימודים ומשמשים מניע ליצירה הרוחנית של האדם בספרות, בשירה באמנות ובכל שאר השטחים, כלומר מגבירים את היסוד הרוחני-נפשי של האדם. ואילו יחסי-מין מלאים בגיל העשרה, גורמים במידה מרובה לעצירת ההתפתחות האינטלקטואלית (כתב על כך ד"ר חיים אורמאן בספרו על החינוך המבוסס על חקירות ומחקרים של אנתרופולוגים). אותו נער צעיר, שחי חיי-מין בגיל צעיר מתחיל להתמסר לצד האירוטי ומזניח את ההתעניינות בבעיות אינטלקטואליות, חברתיות ואסתטיות. העניין שלו בצרכים רוחניים פוחת והולך. דומה הדבר לילד קטן האוהב סוכריות ורוצה עוד ועוד. בלי להיות מסוגל לשקול את השלילה הוא איננו מסוגל להבין, באיזו מידה הסוכריות הורסות את השיניים, באיזו מידה הן מקלקלות את התיאבון לאוכל בריא ומזין.

בשעה שנער ונערה בגיל צעיר מתחילים להתחבר, לחיות יחד, הם מרגישים את הצד הגופני, וזה מחזק בנפשם את היסודות הגופניים שבקשר המיני, את יסודות ה"סכס", כי הם אינם מסוגלים

ייעודה היהודי של האשה במשפחה ובחברה בימינו — סימפוזיון

לחיות את הצד הנפשי, והם טועים לחשוב שזה מה שהם מרגישים היא היא האהבה.

גיל ההתבגרות הוא הגיל בו חייב אדם ללמוד לשלוט ביצרו, כשם שבגיל הילדות לומד הילד לשלוט בתאוות האכילה, והוא לומד שאין הוא רשאי לחטוף ולקחת מכל הבא ביד. התרבות מחייבת את השליטה ביצר המין. לא יתכן שאדם יתפרק עם כל גירוי מיני. זה מחייב את הלימוד של השליטה ביצר, עד לגיל הבגרות, כשהיכולת הנפשית להתקשר עם בן-הזוג, והתפתחות הרגשת האחריות לצורך הקמת משפחה יכולה להשתלב בבגרות הפיסיולוגית. בני נוער שואלים לעיתים קרובות "האם יחסי מין בגיל צעיר מזיקים?" כוונתם בעיקר אם זה מזיק מבחינה גופנית. במקרים אלה מן הראוי להסביר שחיי אישות בגיל צעיר מסוכנים יותר מבחינה רוחנית מאשר גופנית.

ידוע לנו, שבעדות המזרח התחתנו בגיל צעיר מאוד. הנשים חיו חיי אישות, ילדו תינוקות ונשואו בחיים. כלומר לא בהריון בגיל צעיר עיקר הסכנה — אם כי ההשלכות של הריון ולידה בגיל צעיר בימינו הן קשות — אלא הסכנה היא בעיקר בהרס הנפש. באיזו מידה יחסי אישות "סתמיים", ארעיים, יחסי-מין שבאים לתת פורקן לצרכי הגוף בלבד, ללא קשר של אחריות, ללא קשר בר-קיימא בין שני בני אדם לצורך הקמת משפחה, הורסים את היכולת להתקשר באמצעות חיי האישות לבן-זוג השני לכל החיים.

ונקודה נוספת: בני נעורים אלה בהתבגרם, בחפזם בן-זוג למטרת נישואין, חושבים בעיקר על הצד "הסכסי", על היופי החיצוני, וזה כמובן איננו יסוד מספיק בשביל הבנה הדדית ושיתוף רוחני בין בני הזוג לאחר הנישואין, שאז האישיות של בן-הזוג, ויחסי-האנוש קובעים הרבה יותר.

אם השאלה נשאלת על ידי נוער מבוגר, בגיל העשרים, יש גם כן להדגיש את הנקודה הזו, שיחסים מקריים-ארעיים הורסים את יכולת ההתקשרות הנפשית לבן-הזוג בעתיד. היחסים המוקדמים גורמים להשוואות, לאסוציאציות, לחוסר סיפוק לפרקים, ועלולים לגרום גם לבגידות. קיים אז חוסר רצון להסתגלות הדדית, שחיי הנישואין מחייבים, וכך מתערער הבסיס לחיי משפחה מוצלחים. גם הבחור וגם הבחורה, ואולי בעיקר הבחורה חייבים לדעת שיש הבדל בין הרגשות הבחור והבחורה. אצל הבחורה המיניות היא רגשית יותר, עמוקה יותר, ולכן היא מתקשרת יותר אל הבחור.

דברי תשובה

היא מצפה להמשכיותו של הקשר, ומקווה שברגע שיסולק הגורם המונע את הנישואין — גמר לימודים או פתרון בעיית הזירה — הם אכן יתחתנו. לעומת זאת הבחור לעיתים קרובות נגש מלכתחילה אל העניין מתוך גישה של ארעיות. מחקר שעשה ד"ר ספוק באוניברסיטה באמריקה גילה, כי ברבזמן ש-50% מהבנות ציפו שהן תתחתנה עם "חבריהן" עם גמר הלימודים, רק 12% מן הבנים השיבו אותה תשובה. מכאן שחלק מן הבנות — מחוסר ידיעה בהבדל המהותי בין גישתן לגישת הבחורים — משלות את עצמן. הניתוק יוצר אצל הבחורה **משבר נפשי**, ואילו הבחור עובר עליו לסדר-היום בשלוות-הנפש.

רצוי שגם הבחורים יהיו מודעים להבדל זה, כי זה מחייב אותם **לאחריות** יתר, להבנה שהם נוטלים על עצמם אחריות כלפי הבחורה, הן מבחינה גופנית — החשש להריון — והן מבחינה נפשית — משבר נפשי בשעת ניתוק הקשר.

עלינו להבין ששכנוע בשטח זה הוא קשה, גם אם אנו באים בנימור-קים הגיוניים. כי בשביל הבחור אין זו בעיה עיונית-מופשטת שהשיקול ההגיוני הוא הקובע בו. זה עניין של **יצר**, ולפעמים כבר הרגל-חיים. היצרים הם שמנחים גם את השיקולים. ואף על פי כן עלינו לנסות להמשיך ולהסביר במיטב יכולתנו.

היהדות מביאה שני מושגים מנוגדים. אותו עניין עצמו גובל פעם בטומאה, ופעם בקדושה. ההתמסרות ליצר, לדחפים הגופניים שלא במסגרת הנישואין גורמת לאדם לשקוע בזה יותר ויותר ומביאה לטומאה. לעומת זה השליטה ביצר, מביאה לידי התרוממות האדם לשליטה עצמית ולקדושה.

ידידה כהן

אני רוצה להשיב על השאלה של החברה הנכבדה: זאת שאלה מפורסמת, ואני מניח שחלק ניכר מן הנוכחים כבר שמעו אותה לפני כן. אני רק רוצה לספר מעשה שהיה בבת משק שעזבה, עם הילדים, וחיתה שנה בעיר. אחרי שנה הם החליטו לחזור לקיבוץ. שאלו אותה: ספרי לנו, מה באמת גרם לך לשנות את דעתך? קודם היה לך כאן צר ומצומצם, ורצית את הילדים אצלך, מה קרה שלפתע החלטת לחזור? אמרה אותה חברה דבר פשוט מאוד: נכון מאוד שבעיר הילדים היו על ידי כל היום, אבל בקיבוץ

ייעודה היהודי של האשה במשפחה ובחברה בימינו — סימפוזיון

כשאני באה הביתה אחרי העבודה, והילדים באים מבתי הילדים, הם לא על ידי, הם אתי. וזה ההבדל המכריע. כל אשה שיש לה ילדים והיא עובדת בבית, היא מבשלת ומכבסת ומנקה, התינוק נשאר בעריסה. כשהוא בוכה — ניגשים אליו. כשהוא אינו בוכה — או שניגשים או שלא ניגשים. לפעמים ניגשים ומשחקים אתו. אבל התינוק בקיבוץ, כשהוא בא אחרי הצהריים הביתה, אז הוא מרכז החדר! וזה לא רק לגבי התינוק, אלא אלה הם הילדים כולם.

היה לי, ואני מודה ומברך על כך, בית הורים מאושר מאוד. ואני מודה להם יום יום על שגידלו אותי בדרך שבה גידלו אותי. אבל אבא עבד כל יום, והיה בא הביתה לארוחת צהריים חטופה וחוזר לעבודה אחר הצהריים, ואמא ז"ל היתה עסוקה בענייניה שלה, ענייני הנהלת הבית. יש ב"ה לאשה מה לעשות, מי כמונו יודע זאת. ולעומת זאת, כאשר הילדים באים בקיבוץ אל ההורים, אז בארבע אחר הצהריים המשק שובת, הכל נמצאים בבית: אבא בבית, אמא בבית, הילדים בבית. עושים יחד שיעורים, משחקים, מטיילים, הולכים לשחק כדורגל — כל מה שיעלה על הלב ועל הדעת. מבחינה זאת דומה עלי, שמה שאמרת קודם, שזה נכון לומר, שהילדים בקיבוץ אינם קשורים פחות, אינו מדויק: — לדעתי, הילדים בקיבוץ קשורים להוריהם פי כמה וכמה יותר מאשר בעיר.